

ДРУЖБА РОДИНА

1000 София, П.К. 1832, тел. 0888 811 152, 0888 811 153, e-mail: drujbarodina@mail.bg
Лизх. N: 15/10. 10. 2017 г.

ДО

Г-Н ИЛХАН КЮЧЮК –
ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА МЛАДЕЖКОТО ДПС

Г-Н СОТИР ЦАЦАРОВ –
ГЛАВЕН ПРОКУРОР

КОПИЕ ДО

Г-Н МУСТАФА КАРАДАЙЪ -
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДПС

НА ВНИМАНИЕТО НА:

Г-Н РУМЕН РАДЕВ –
ПРЕЗИДЕНТ НА Р БЪЛГАРИЯ
Г-ЖА ИЛИЯНА ЙОТОВА -
ВИЦЕПРЕЗИДЕНТ НА Р БЪЛГАРИЯ
Г-Н ДИМИТЪР ГЛАВЧЕВ -
ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА 44-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Г-Н БОЙКО БОРИСОВ -
МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ
Г-Н ВАЛЕРИ СИМЕОНОВ -
ВИЦЕПРЕМИЕР
Г-Н КРАСИМИР КАРАКАЧАНОВ –
ВИЦЕПРЕМИЕР

Г-Н ВЛАДИСЛАВ ГОРАНОВ -
МИНИСТЪР НА ФИНАНСИТЕ
Г-Н КРАСИМИР ВЪЛЧЕВ -
МИНИСТЪР
НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
Г-ЖА МАЯ МАНОЛОВА -
ОМБУДСМАН НА Р БЪЛГАРИЯ

.....
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ППП
Г-Н ДИМИТЪР ГЕОРГИЕВ -
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДАНС
Г-Н МУСТАФА ХАДЖИ -
ГЛАВЕН МЮФТИЯ
Г-Н ЛЮТВИ МЕСТАН -
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ДОСТ
Г-Н ОРХАН ИСМАИЛОВ -
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НПСД

.....
.....

ОТКРИТО ПИСМО

Относно: *Истини, лъжи и спекулации във връзка със смяна на имената на български мюсюлмани през 70-те години на миналия век и по време на т.нар. възродителен процес 1984 – 1989 г.*

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,

Дружба „Родина” е културно-просветна организация на обединените българи мохамедани и християни. Подготвяме издаването на документална книга с работно

заглавие „Насилствената асимилация на мюсюлманите в НРБ 1972-1989 г.” и търсим достоверни източници на информация по темата.

Силно впечатление прави книгата „Памет”, издадена от ръководеното от Вас Младежко Движение за права и свободи, с разкази на хора, преживели „възродителния процес” – за съжаление без съставител, без година на издаване и без ISBN (вж. Приложение 1).

Ние, както и Вие, сме възмутени, че няма присъди за извършените престъпления при смяната на имената на българите мохамедани през 1972 г., нито по време на т.нар. възродителен процес от 1984 – 1989 г. Време е най-после виновниците за тези събития да бъдат осъдени. Затова смятаме, че трябва да бъдат разкрити в най-малки детайли обстоятелствата около смъртта на всяка жертва поотделно, за да информираме възможно най-подробно политиките и ръководителите на Република България. По този начин ще подпомогнем и прокуратурата да свърши своята работа.

Особено въздействащи са спомените на Тасим Ъшък от с. Телчарка, общ. Джебел, на стр. 109 в книгата: „Бунтовете на 19 май 1989 г. в Джебел бяха много страшни. Онези автомати „Калашников” стреляха хаотично и хората падаха безжизнени като кокошки навсякъде. Площадът на Джебел бе осеян с трупове” (вж. Приложение 2). Важни според нас са и спомените на Хасан Хюсеин от с. Лъвино, общ. Исперих, на стр. 134: „Имената ги подготвих на 28.01.1985 г. Записах тези неща, без да пропускам нищо, за да остане като исторически документ. Защото си мислех, че ще ме убият. От 53 души 19 бяха убити. Заковаха ковчезите им с 12-сантиметрови пирони. Белязаха ги с червена боя, че са заразени, за да не може близките им да ги отворят. Затова аз направих този „Списък на хората от концентрационния лагер в с. Николаево, Плевенско” (вж. Приложение 3).

Информация за тези събития, за които участниците разказват така прочувствено и емоционално, не сме срещали в изследователската си дейност до момента. Между другото, водещ в нашите проучвания в тази посока е списъкът с имената на жертви във т.нар. възродителния процес, публикувани в „Строго секретния доклад „Данов” на кабинета Димитър Попов за обследване на Държавна сигурност, обсъждан в Министерския съвет на 31 октомври 1991 г. (<http://desebg.com/2011-01-13-09-24-44/88--2->) и в книгата на Веселин Ангелов „Строго поверително! Асимилаторската кампания срещу турското национално

малцинство в България (1984-1989). Документи”, София, 2008 (вж. Приложение 4). На стр. 809 – 810 от книгата имената са посочени както следва:

„...Починали и тежко ранени през 1984 – 1985 г. са:

- 1. Юсуф Аптулов Халибриямов, род. 13.01.1941 г. в с. Нановица, Момчилград – починал**
- 2. Мюмюн Мустафов Ахадов, род. 01.06.1968 г. в с. Равен, Момчилград – починал**
- 3. Антилязис Раифов Бекиров, род. 12.07.1950 г. в с. Кременеи, живеещ в с. Гръщево – починал**
- 4. Мустафа Илязов Алиев, род. 16.02.1923 в с. Гръщево – починал**
- 5. Айше Мюмюнова Хасанова, род. 18.03.1937 в с. Пресека**
- 6. Тюркян Файзанова Хасанова, род. 27.04.83 г.**
- 7. Муса Мюмюнов Якубов, род. 1946 в с. Китна**
- 8. Мустафа Юмеров Османов, род. 18.05.1954 г. – починал в психиатрия**
- 9. Мустафа Мехмедов Юсуфов от Груево – починал**
- 10. Ибрям Юмеров Юмеров (Иван Йорданов Йорданов), род. 02.05.1954 г. в с. Филаретово – починал през 1989 г.**
- 11. Хасан Салиев Чабанов (Асен Стоянов Овчаров, род. 10-08.1939 г.**
- 12. Мехмед Салиев Гърак (Марин Събев Събев), род. 01.06.1937 г. – починал**
- 13. Хасан Салиев Алиосманов (Асен Стоянов Овчаров), род. 11.11.1945 – починал**
- 14. Мехмед Салиев Рушидов (Марин Стоянов Радев, род. 10.11.1952 – починал**
- 15. Сидер Митков Моллов – починал**
- 16. Недялка Асенова Късемерова от с. Медовец – починала**
- 17. Билян Исаков Хаджиев, род. 16.05.1950 в с. Допропладно – починал**
- 18. Ахмед Мехмедов Боруков (Давид Моранов Борисов, род. 26.04.1952 в с. Езерче – починал**
- 19. Севдалин Салиев Караюмеров (Светослав Севдалинов Илианов), род. 21.03.1971 в с. Езерче – починал**
- 20. Мехмед Мустафов Мехмедов (Младен Маринов Калчев, род. 03.10.1954 в с. Дянково – починал”.**

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,

Отправляме молба да ни съдействате и заедно да установим:

1. Колко души са убити на площада в Джебел (по свидетелствата на Тасим Ашък)?

2. От кои населени места са 19-те убити от списъка на Хасан Хюсеин, защо те, както се вижда, не са включени в цитираните списъци на убитите в Доклада „Данов” и от Веселин Ангелов?

3. Дали близките на всички убити са получили обезщетения?

При по-внимателен прочит на публикуваните спомени и изнесените факти в книгата „Памет” се откриват и други несъответствия, когато се цитират броят и имената на жертвите. Затова смятаме, че е наложително и целесъобразно, ако нямате възражения, да прецизираме съвместно с Вас или с Ваши сътрудници фактите. Разбира се, най-достоверно и полезно би било да ги уточним с очевидците.

Смушава ни фактът, че в книгата се цитира Сабри Мехмедали от с. Трънак, общ. Руен, който се гордее с брат си Емин и двамата му приятели, извършили терористичния акт на гара Буново на 09.03.1985 г. (вж. Приложение 5). Припомняме Ви, че във вагона за майки с деца тогава загинаха осем невинни граждани, сред тях и две деца (12-годишният Стефан и Георги, на 13 години), които имаха съдбата на седемнадесетмесечната Тюркян. Ранените бяха 50. Нека не се забравя и фактът, че на тримата атентатори бе издигната чешма паметник в с. Трънак. Поколенията биха останали с впечатлението, че младежкото ДПС не се разграничава от този терористичен акт.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ГЛАВЕН ПРОКУРОР,

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА,

За пореден път се обръщаме към Вас с молба да бъдат съпоставени спомените на участвалите от едната и от другата страна в кампанията за смяна на имената на българите мохамедани от 70-те години и в т.нар. възродителен процес от 80-те години; да се анализират публикациите на журналисти и изследователи, изказванията на политици и др. Нека се уточни и броят на жертвите и взривените джамии, защото в публичното

пространство се разпространяват какви ли не бивалици и небивалици, които вредят на помирението и единението на нацията. Досега сме сезирали Прокуратурата, ръководителите на държавата, парламентарно представените политически партии, ДАНС и други, както следва:

1. **Изх. 6/11.02.2013 г.** – относно изнесени факти за зловещи масови убийства на „помаци“ българи мохамедани от комунистическата власт през 1972 г. в книгата на доц. Хюсеин Мемишоглу „Страници от историческото минало на помаците“ (на български, английски и турски език), където се твърди за хиляди убити с боен отровен газ и че в язовир „Доспат“ са изхвърлени 1850 трупа на помаци и т.н.
2. **Изх. № 42/02.04.2015 г.** – относно книгата „Когато ми отнеха името“. „Възродителният процес“ през 70-те – 80-те години на XX век в литературата на мюсюлманските общности“ (София, 2015) със съставители и редактори проф. д-р Зейнеп Зафер и доц. д-р Вихрен Чернокожев от Института за литература при БАН, в която за събитията в с. Ябланово от 18 до 20 януари 1985 г. един от очевидците (Хасан Оджаклъ) твърди: „Близо хиляда души от двете страни на шосето бяха завързани по клоните на дърветата за краката и ръцете – мъже, жени... Телата им се люлееха от вятъра като празни люлки на Сливенския панаир?!“. Според него в годините на т.нар. възродителен процес са починали при мистериозни обстоятелства 330 яблановци. След проверка на ДАНС писмо рег. № Т-586/10.03.2017 г. един от съставителите (доц. д-р Вихрен Чернокожев) заяви: „Тази литература не претендира да е исторически документ“.
3. **Изх. № 46/12.05.2015 г.** – относно интервю на Салих Аршински, областен председател на ДПС – Смолян, във вестник „Отзвук“ (бр. 33/2381/, 2015 г.), в което се твърди за 25 души, убити в Смолянски окръг. До момента няма извършена проверка.
4. **Изх. № 4722.05.2015 г.** – относно спомените на Али Орманлъ, зам.-секретар на Демократичната лига, в книгата на Азис Бей „Епопеята

Ябланово 17, 18 и 19 януари 1985 г.” (София, 2004), в които става дума за жестоко изнасилване на момиче и убийството на майка ѝ от трима запасници в неизвестно село в Момчилградско.

До момента няма извършена проверка.

5. **Изх. № 50/10.06.2015 г.** – относно книгата на Константин Георгиев „Филитализъм и проклятие” (1995, ISBN 954-8673-01-0), в която се твърди за десетки убити, за стотици взривени джамии и хиляди изнасилени мюсюлманки по време на т.нар. възродителен процес. След извършена проверка от ДАНС (писмо рег. № Т-586/10.03.2017 г.) се установи, че „фактите”, изнесени в книгата не отговарят на истината.
6. **Изх. № 51/24.06.2015 г.** – относно Декларация на ДПС по повод 30 години от опита за насилствена асимилация на българските мюсюлмани (от 20.12.2014 г.) в която се твърди: „...стотици бяха убити, сред които и 17-месечното бебе Тюркян (има дълъг списък с убитите от този режим!)”. До момента нямаме информация посоченият в декларацията списък да е публично огласен.
7. **Изх. № 56/09.10.2015 г.** – относно Постановление № 50388/02.07.2015 г. на Софийска районна прокуратура, в което се установява, че твърденията на турските професори Хюсейн Мемишоглу и Илкер Алп за масови убийства на български мюсюлмани по време на преименуването им през 1972 – 1973 г. не отговарят на истината.
8. **Изх. № 3/18.02.2016 г.** – относно статията „Белите петна в паметта на България”, с автор Еми Барух и редактор Александър Андреев, публикувана в сайта на „Дойче веле” на 14.01.2012 г. , в която се пише за 617 убити мюсюлмани по време на т.нар. възродителен процес през 80-те години. Писмото е до Петър Лумбург, генерален директор на „Дойче веле”.

(Към тази статия ни насочи Тунджер Кърджалиев, зам.-председател на ПГ на ДПС. В свое изказване на 301 заседание в 41-ото Народно събрание на 11.01.2012 г., предхождащо приемането на Декларацията, която осъжда опита за насилствена асимилация на българските мюсюлмани, той

споменава за 617 жертви. Запитан официално откъде е разбрал за броя на жертвите, той твърди, че бил прочел някъде, че според архивите на МВР през този период физически са унищожени 617 човека, а по-късно, „забравил” този свой отговор, споделя, че го е чел в „Дойче веле”. Само че публикацията в „Дойче веле” се е появила на 14.01.2012 г. (т.е. три дни по-късно), а пък авторката Еми Барух е заявила същевременно, че не съхранява източниците, използвани за написване на статията, и няма спомен за техния произход”. (Писмо на ДАНС, рег. №Т-2883/27.12.2016 г.).

До момента Тунджер Кърджалиев не дава логично обяснение за твърденията от него жертви.

9. **Изх. № 6/23.03.2016 г.** – относно недопустими спекулации от „очевидци”, политици и др. с паметта на 17-месечната Тюркян, жертва на сблъсъка между „възродители” и „възраждани”, за което има над десет версии.
10. **Изх. № 7/05.09.2016 г.** – относно произнесено слово на възпоменателен митинг в с. Барутин и спекулации във връзка със събитията от 16.03.1972 г. Словото е на Алиосман Имамов, зам.-председател на Народното събрание, и е публикувано във в. „Труд” от 19.03.2016 г.
11. **Изх. № 9/27.03.2017 г.** – относно книгата на проф. Румен Аврамов „Икономика на възродителния процес” (София 2016), издание на Центъра за академични изследвания – София, с любезната подкрепа на фондация „Америка за България”. В нея пише: „Започнаха да обстрелват помаците отгоре с хеликоптер...”, „Тези разкази на потърпевши се допълват и потвърждават от изпълнителите”. В писмо до нас от 29.03.2017 г. авторът ни уведомява: „написаното няма непременно доказателствена сила”.
До момента няма извършена проверка.

Получихме отговори от: Върховна Касационна прокуратура – София, в писмото от 07.03.2014 г., Военно-Апелативна прокуратура за Постановление от 15.08.2014 г.; Софийска районна прокуратура за писмото от 2.05.2015 г. и Постановление от 26.06.2015 г. От тези документи се вижда, че твърденията на проф. Хюсеин Мемишоглу (в книгата му

„Страници от историческото минало на помаците“) и на проф. Илкер Алп (в книгата му „Bulgarian Atrocities. Documents and Photographs“) за хиляди убити през 70-те години не отговарят на истината. Има две жертви, починали при недостатъчно изяснени обстоятелства в Смолянска област (писмо на Областния управител на Смолян изх. № РД-01-22-713/10.06.2015 г.).

Не са уточнени и как са загинали и петте жертви в с. Корница по време на събитията на 28 и 29 март 1973 г., за които става дума в книгата на Михаил Груев и Алексей Кальонски „Възродителният процес. Мюсюлманските общности и комунистическият режим“ (София, 2008), издание на Института за изследване на близкото минало, стр. 83, където се твърди че: „Двама от тях в усилията си да предотвратят безсмислената съпротива са били убити от свои съселяни...“, „погрешка е застрелян войник, който е бил в домашен отпуск“ (вж. Приложение 6).

Необходимо е още веднъж да се прецени обстоятелствата около смъртта на всяка една от жертвите в тези събития. Това е само една малка част от публикациите, които се разпространяват.

Предлагаме и призоваваме помощ в това отношение да окаже Министерът на финансите, като по Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ДВ, бр. 50 от 25.06.1991 г.) огласи:

1. Колко искания за обезщетение във връзка с изложените по-горе събития са предявени от репресирани лица или техни наследници?
2. Колко от исканията за периода 1991 – 2005 г. са приети за основателни и колко от основателните искания се отнасят за убити и за безследно изчезнали в същите тези събития?
3. Колко е цялото изплатено обезщетение от държавния бюджет за периода 1991 – 2005 г. в тази връзка?

Направихме опит да получим информация по интересувашите ни въпроси, визирайки Закона за достъп до обществена информация, но от Дирекция „Човешки ресурси и административно обслужване“ при Министерство на финансите, с писмо № У-ЗДОИ-8/07.03.2017 г., ни бе отговорено по странен начин, че търсената от нас информация „не се съхранява в Министерството на финансите“ (вж. Приложение 7). До момента от всички области в страната сме получили информация за периода след 2005 г. в

съответствие с изменението на ЗПГРРЛ (ДВ, бр. 29 от 2005 г.), от което е видно, че във връзка с различен род репресии са подадени 19 854 искания за обезщетения и че на 12 828 души са изплатени общо 19 013 814 лв.

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА,

За пореден път настояваме да се прецизира броят на жертвите и взривените джамии и това да се огласи публично пред българското общество и пред световната общественост, за да се спрат най-после спекулациите и лъжите. Защото днес тези уж истини са обект на най-различни псевдонаучни изследвания, „вдъхновяват” псевдолитературни творби, псевдодокументални филми и разнопосочно политическо говорене, появяват се спонтанно или преднамерено на публични обсъждания и „научни” конференции и, не на последно място, прокрадват се все по-настойчиво внушения те да бъдат включени в учебниците по история.

С тези уж истини младото поколение, а и по-зрелите граждани на родината ни се възпитават на „толерантност” между християни и мюсюлмани, между българи и турци. Тези уж истини се обсъждат в Р Турция на „научни” симпозиуми, посветени на „културния и психологическия геноцид” над мюсюлманите в България (вж. Приложение 8). Пак там се правят „документални” филми, които се излъчват по турската държавна телевизия (вж. Приложение 9) и чрез които там тези уж истини достигат не само до изселниците от България, но и до цялото турско общество и рефлектират върху добросъседските ни отношения.

Смятате ли, че лъжите и спекулациите по темата ще спомогнат за преодоляване на най-смъртоносният конфликт в днешно време между християнството и исляма, произвел воините на Ислямска държава и десетки атентатори, осъществяващи терористични актове в сърцето на самата Европа? Тревогата ни се подсилва и от факта, че не само допускаме тези лъжи и спекулации да се появяват и да виреят безнаказано в нашето общество, но и се очертава перспективата да ги завещаем на бъдещите поколения. Кога, ако не днес, когато все още има живи участниците и от едната, и от другата страна, следва да уточним престъпленията, ако има такива – факт по факт, за да не допуснем по-нататъшна ескалация на конфликти и недоразумения на религиозна и етническа основа. Желанието ни е да живеем в мир и добросъседство, а това се постига само когато обществото е зряло и се

държи отговорно спрямо своето минало, настояще и бъдеще. Зрелостта на обществото се гради върху основите на истината за историята и за съвременността. Нека заедно потърсим тази истина и се отърсим от всички лъжи, които пречат на нашето единство и минират бъдещето с невидими опасности.

СЪПРЕДСЕДАТЕЛ:

(акад. Георги Марков)

СЪПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Мустафа Авдиков)

СЪПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Здравко Димитров)

СЕКРЕТАР:

(Петко Колев)

СЕКРЕТАР:

(Димитър М. Димитров)

ПАМЕТ

Разкази на преживели
„възродителния процес“

Уроците по съвременна история не винаги са в учебниците. За сметка на това те са живи, защото конструират актуалността и задават параметрите на човешкото битие, т.е. на свободата.

Трудно е тези уроци да се осмислят с академична безпристрастност или с обективния поглед от „дистанцията на времето“. Пристъпването им обаче е пълно – в живота и на отделния човек, и на обществото.

Уроците от съвременната история не винаги са повод за гордост и самочувствие. Но те ни учат на едно – потъкването на човешкото достойнство и на свободата винаги създава герои, които ги отстояват.

В най-новата история на България има такива събития, от които са потърпевши стотици хиляди невинни хора. Така нареченият „възродителен процес“ причини много страдания и унижения, но съпротивата срещу него даде и много примери на героизъм в отстояването на човешките права и се превърна в най-внушителната изява срещу тоталитарния режим и борбата за демократия.

Цинизмът на „възродителния процес“ е заложен в самия израз, защото философията на Възраждането носи идеята за достойнството на човека, а т. н. „възродителен процес“ я потъпка. Потъпка я чрез принудителната смяна на арабско-турските имена с български, чрез забраната за малцинствата да използват своя майчин език и насилственото ограничаване на техните традиционни обичаи, ритуали и религия, чрез използването на репресивния апарат и пропагандата.

Отговорът на този цинизъм бяха масовите протести на мирното население. Навсякъде обаче те са разпръснати с въоръжена сила. Има убити и ранени. Голяма част от организаторите са бити, изпратени в лагери и затвори, цели семейства са интернирани.

Младежко ДПС

гр. София, Бул. „Александър Стамболийски“ 45А

тел/факс: 02/811 44 26

e-mail: secretary@mdps.bg

www.mdps.bg

РАЗПРОСТРАНЯВА СЕ БЕЗПЛАТНО

СЪДЪРЖАНИЕ

Героите на тази съпротива са много. Те продължават да живеят сред нас или там, където „голямата екскурзия“ ги е отвела.

Тези герои не направят своя героизъм и не търсят възмездие. Те продължават да обичат страната си и да отстояват ценностите на демокрацията. Те разказват.. и чрез разказите си ни преподават най-добрите уроци по история и демокрация.

Не можем да пренебрегнем факта, че присъди за извършените престъпления няма. Дължимото обаче изисква причиненото да бъде осъдено и да бъде запомнено.

Ние не сме прокурори, нито съдии. Но бихме могли да дадем по-многозначителна присъда – моралната.

Ние не сме историци, нито изследователи. Но бихме могли да съхраним заедно с читателите автентичния прочит на събитията, променили в голяма степен най-близката история на България.

Ние, заедно с читателите, бихме могли да не допуснем това отново да се случи.

Идеята, да бъдат записани и разпространени разказите в настоящия сборник, принадлежи на Младешко ДПС. Техният подбор е направен въз основа на случаен принцип и представлява незначителна част от това, което може да се разкаже. Същественото е, че лицата и събитията тук са действителни. Нещо повече – имената на героите не само не са променени, но заслужават да бъдат съхранени в паметта на хората.

Младешко ДПС

Ким Чингиса	7
Басри Ахмедов	9
Зия Насуф	13
Иб Мустафа	17
Ибраим Мехмед	21
Исалим Мехмедов	25
Кадир Кадиров	29
Мехмед Ахмедов	41
Мехмед и Халилте Ибраим	45
Насуф Момла	51
Насуф Аам	65
Небаев Османов	67
Орхан Насуф	71
Осман Дервин	75
Осман Осман	79
Реджеб Исалим	83
Ружди Хасан	89
Сабри Мехмедали	93
Садула Хайрули	97
Салим Мехмед	101
Тасим Ъиги	105
Фикрет Мустафи	111
Халим Сихмед	117
Халим Тасим	125
Хасан Хюсеин	131
Шюкрю Ахмед	141

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

„Не прави на другите това,
което не желаеш на себе си!“

Измишля Кант „Категоричен императив“

Читателю,

Това, което ще прочетеш тук, са разкази.

Имаш няколко причини, за да ги прочетеш докрай.

Ако черпиш знания и опит от живота в неговата непосредственост, тези разкази ще те направят по-мъдър.

Ако се вдъхновяваш от куража на другите, ще бъдеш по-силен.

Ако търсиш посока, ще намериш своя път.

Ако търсиш себе си, ще стигнеш до извор, който ще те напони с животворна вода.

Отпий!

... и ще превърнеш своето различие в достойнство, неувереността си - в самочувствие, гнева си - във вяра, разума си - в сила.

Имаш няколко причини да оставиш книгата засега и да я вземеш отново, когато си готов за нея.

Ако все още се снишаваш, докато отминат бурята...

Ако искаш да останеш непълнолетен, под вечното опекунство на някой друг...

Ако смяташ, че си самодостатъчен и идентичността ти не е проекция на тези преди теб и тези до теб...

Ако не те интересува миналото, а следователно и настоящето и бъдещето...

Остави я!

... и ще останеш сам. Ще останеш с несподеленото съмнение за собственото си съществуване и собствената си същност. Когато съмнението стане негърпимо, я вземи пак!

Това, което няма да прочетеш в тези разкази е философското обобщение за общочовешките ценности: свобода, достоинство и човешки права. Няма да прочетеш за хиляди други герои в историята, всеки от които е вписал своята лична съдба в това обобщение. Но ще почувстваш и ще разбереш смисъла им. Ще ги пренесеш в свой живот и ще ги предадеш на тези след теб.

Всяко поколение по свой начин отстоява тези ценности... Но от Сократ до Хорхе Букай това отстояване се движи между повелята „Познай себе си!“ и въпросите: „Кой съм? Какъде отивам? С кого?“ Между повелята и въпросите търсим това, което дава смисъл на живота ни, и често то е това, което ни липсва.

Свобода, достоинство и човешки права.

Читателю, липсват ли ти?

От съставителите

БАСРИ АХМЕДОВ

74г. общ. Лозница

„За мен няма значение от къде си роден, важно е да си човек. Беше ти много обидно, че до вчера бях между хората, а днес вече съм черната овца на стадото. Хората ме отбягваха.“

ви други проблеми? Имам един проблем. Но не е за казване. Не искам да кажа. Те казват: без да се притесняваш. Кажй? Викам, другари, все пак това население, става въпрос за турското население, си има някакви традиции. Те ме поправиха, че няма отношение. Да, но народът се е научил на различни навици, традиции, обичаи и е много трудно да бъдат изкоренени някоя от тях. Айде, пак не е за казване, ама... Те ми викат: кажй, кажй? Еми, казвам, как да ви обясня. Нашите, отивайки в тоалетните, ползват вода. За целта някаква кутия е била уредена. Чухме, че ще се минава по тоалетните и ако има кутия, глобите, актовете щели да бъдат големи. Ханджиев веднага каза: „Още довечера провеждаш едно събрание и казвай, че такова нещо няма. Погледна си часовника и вика Не! За довечера, каза, не можете, за утре вечер на събранията действителност не бяха ни казали, че ще бъдат проверявани тоалетните. Аз това от себе си го измислих и тогава ме беше много страх, косата ми побеля за кратко време.“

Моите роднини всички си заминаха, съпругата ми също. 2400 души, някъде около 70-75% бяха заминали и аз остана да замина най-накрая, защото един капитан на кораб не го напуска при корабокрушение. Заедно с моряците - или ще се спаси, или ще потъне в морето.

Като с магическа пръчка за 2-3 дни, за една седмица искаха да ни асимилират. Все едно от магаре кон да стане. Такава беше работата. Няма да крия, то не е тайна: ужким нашето население като стане един милион, може да иска автономия. Аз съм учил в София, никоой не е искал такава автономия. Може би от това са се опасявали. Или пък една нация като на Хитлер - единна нация ли създават... та, това беше. Дано и на оня свят не се случат това нещо отново.

ТАСИМ БИШЪК

62г., с. Теларка, общ. Джебел

„Да ти кажат, че ти не си тук, че ти не съществуваши...“

Вече не си спомням кога са те бил. Когато дойдох в съзнание, аз помислях за иленина на другите, които са заедно с мен. Поварвайте, кимката ми се беше подула, но никога не ми казах. Такова много са те бил, че бях целен в кръв. След това са решил, че съм свършил и са те изхвърлили.“

Приложение 2

ПАМЕТ

Разкази на преживяни „Възродителски процес“

Господ да не дава на никого да преживее такава нещo. Беше много труден период. Не само турците, заедно с нас имаше и десетки български организации, които бяха срещу тоталитарния режим. Заседно се противопоставяхме на натиска на този режим. Това е нещo много тежко. Да ти кажат, че ти не си ти, че ти не съществуваш.

Аз имам трима сина. Тогава единият учеше в Девин, беше 3-ти курс. Аз самият съм от Джебел. Шестият в Джебел беше планирано за 20-и, обаче на 19-и един приятел почина и първият ми секретар беше задържан. Затова бяхме принудени да отложим шестият. Преместихме го за 19-и май. Демокрацията е това - по цял свят хората - било то турци, българи, арменци, евреи - да живеят свободно. Това е човечност, демокрация. Няма значение кой какъв е, всички да са братя, всички да живеят хубаво.

Един ден чуваш, че на твой роднина от друго село са му сменили името, на следващия ден чуваш, че на друг роднина от трето село са му сменили името, на племенниците ти са им сменили имената. Казват им все сгe такива, онакква. Това е много тежко, да не дава Господ на никого да го преживее това. Аз тогава бях на 40 години и познавах корените на моите прадеди 360-400 години назад. Оставате го този народ - ако са българи, те сами ще се преименуват. Но няма такава нещo. Тези работи станаха насипа. Всяко население води до съпротива.

При нас в Джебел имената се сменяха през 1984 г. През 1989 г. от цял свят идваха делегации, но народът още не можеше да осъзнае, че това е насиле. Ние взехме решение с приятелите, че ще се бунтуваме, че това няма да стане, че това е несправедливо. Този несправедливост не е само за турците, на който и народ да се случи такава нещo, той също ще се противопостави.

По време на шестият, понеже имаше и полиция, бяхме взели решение, че дори на някой да му се развърже обувката, няма да се спира да си я връзва, за да не даваме повод на тези срещу нас. Да не кажат: „той клебна, за да вземе камък да хвърли по

нас, ние затова го застреляхме”. Толкова сериозно беше. Онези ден беше много лош ден. Имахме много приятели, които бяха на гладна стачка. Имаше около 10 000 души от Момчилград, Джебел, Кърджали, Бенковски. Всички хора се събраха и отидохме да посетим приятелите си, които бяха на гладна стачка. Сиянът ми се беше върнал от Девин. Войниците и полицията бяха наизули и града, имаше строг режим. Но нашите хора не разбираха от строг режим. Джимовите минаваха и отвътре подвизваха: „Влизайте вътре, влизайте вътре”. Сиянът ми си взел чантата и тръгна за училище, по пътя го спрял един джип и започнали да го гонят с кучета. Разказа ми: „Татко, три борчета наведнъж ги прескочих - в дерето”. Излязъл на отсрещния бряг, обаче и там на пътя имаше полиция. Казал ми: „Аз отивам на училище, закъснявам за училище”. Бийки го, го завел на спирката, качили го на автобуса и го изпатили.

Аз самият с месеци съм слял из долините. Тогава малкият ми син учеше в Ардино, беше първи курс, него също го бяха задържали. Казали му: татко ти е бунтовник. В онези времена беше забранено излизането на улицата. Аз събирах членове за съюза. Някога събирах членовете на комунистическата партия, рискунах. Пробвах ги два, три, пет месеца. Вървах след тях, първо им намеквах малко и казвах: „Нис, милион и половина души изчезваме, елате да направим нещo, все ще се включите ли?” Имах заръки да избирам хора от интелигенцията - имаше много лекари, директори.

От ефира на радио „Свободна Европа” Румяна Узунова съобщава, че в България се учредява организация под името „В подкрепа на Виена 89-а година”. Дотогава ние работехме тайно, целта беше да се легитимираме. Лидерът ни се казваше Велиев от Хасково. Преди това беше лежал в затвора. Беше учител, беше завършил университет. Секретарят ни бе от Джебел. Името Исмаилов. Като мина съобщението по радиото, ние заикахме всеки момент да дойдат да ги приберат. Велиев ни каза: „Господине, ще ги приберат, ти ще останеш скрит и когато приберат и твоите

съобщил на другите и след това ще продължиш контактите с Румяна Узунова”. По телефона се свързвахме с нея, аз й се обаждах от Момчилград.

Първо задържаха помощника на лидера в Джебел. Имаше строг режим, беше забранено излизането навън. На всяка крачка имаше полиция. Аз взех с мен няколко приятели от организацията, качихме се в колата и отидохме при Велев. По това време той работеше в мпшпте в Димитровград. Тогава времeната бяха много трудни, особено по нашия край, хората гладуваха. Нас ни спряха по пътя и ни попитаха къде отиваме. „За тютюн отиваме.” Предни да стигнем до селото, скрихмe колата и продължихмe пеша.

Аз се гордея с нашите жени, които рискуваха и се включиха към нашата организация, подадоха молби за членство. Тогава ни посрещна съпругата на лидера. Каза, че той е приготвил всички документи – устава на организацията, документите за членство. По принцип той се прибираще към 12:30 ч. от мината. Ние го чакахме до 13 ч., но той не дойде и си казахме, че най-вероятно е задържан. Какво да правим – трябваше да се върнем в Джебел. На връщане минахмe по друг път, но и там контролът беше засилен. Спиряха ни, питаха ни откъде идваме. Ние им казахмe, че отглеждаме тютюн и се връщаме от нивата.

Турци, българи, евреи – няма никакво значение, всички са хора. Обаче преди време хората не виждаха правилното. Тогава ни казаха: „Ние имаме много силен гръб, зад нас стоят руснаците, ще направим това, което искаме”. В нито една страна не ти позволяват да правиш, каквото си искаш. И сега е така. Например аз решавам и казвам така: тук е Турция и всички са турци, тук е България – всички са българи, тук е Германия, всички са немци. Няма да го позволят това, има организации, които следят за правата на хората. Те тогава заплашваха хората и казваха, че самите са си сменили имената. Чувството за националност не може да го промениш. Аз съм сигурен, че на когото и да се случи такава неща, ще постъпи по същия начин. Живяхмe много рисковано

15-20 години. Много хора си тръгнаха.

Бунтовете на 19 май 1989 г. в Джебел бяха много страшни. Онези автомати „Калашников” стреляха хаотично и хората падаха безжизнени като кокошки навсякъде. Площадът на Джебел беше осеян с трупове.

Аз бях привлякъл един учител в организацията. Арестуваха са го и той им казал, че и аз съм член. Дойдоха и ме прибраха от вкъщи. Когато ме арестуваха, знаех че няма връщане назад, трябва да защитавам каузата. Другите ми приятели и без това бяха във Виена (председателят и заместник-председателят). Сегашият председател на „Балъоч Тюркюлю” ги беше завел на международна конференция.

Когато ме задържаха, не съм отричал, признах, че сме се организирали. Заведоха ме в районното, целият Джебел бе пълен с милиция. Казах им, че ще продължим, докато ни върнат имената. Обясних им, че имам по-голям брат, който се е изселил в Турция през 1968 г. съгласно споразумение между двете страни. Казах им също, че колкото хора имам в Турция, толкова имам и в България. В това време те ме удържа и ми дадоха лист, за да пиша. Аз пишех каквото се сеща – за човешките права... но много ме болеше. Един ме риташе, друг ме удряше с юмруци. Казах им, че така доникъде няма да стигнат, само ще си спселят омразата на турското население и че един ден ще си платят за всичко това. След това един от шефовете нареди да ме качат горе и да ме затворят в килия. Качиха ме до втория етаж на ръце. Отвориха вратата на една стая – вътре се бяха наредили 10 войника и чакаха. Успях само да кажа: „Другари, все пак и аз съм човек”.

Вече не си спомням колко са ме били. Когато дойдох в съзнание, ме попитаха за имената на другите, които са заедно с мен. Повярвайте, китката ми се беше подула, но нищо не им казах. Толкова много са ме били, че бях целият в кръв. След това са решиха, че съм мъртъв и са ме изхвърлили. Оттам с минал един човек от нашата махала с колата си и спрял, за да ме качи. Но

войникът не му позволил.

Когато стигнал в селото, разказал, че са ме изхвърлили, но заради войниците не е успял да ме вземе. След това от селото са дошли и са ме прибрали. По това време беше забранено на лешкарите да прелажда; затова не ме прелаждаха. Веднага заклали едно теле, завили ме в кожата му. Тъй като през месец май кожата се размириша за два дни, изхвърлили я и заклали овца и пак ме завили в кожа. 20 дни не съм бил в съзнание. Както и да е, оправих се, но пак дойдоха и ме закараха в районното. Към 16.30 часа един от шефовете ми каза: „До 18.30 часа трябва да си излязъл зад граница“.

Кметът казал на семейството ми и брат ми ме чакаше отвън. Събрахме си багажа. Имах собствена кола, помолх един от седите все пак да дойде с нас, но той ми каза, че не знае как се излиза. Дойдохме до Джебел, спряха ни за проверка. Имам майка на 75 години. Свалиха ни от колата и ни взеха всички документи. В същия момент минаваше едно такси от Кърджали и аз му махнах, за да спре. Качихме се в таксито, шофьорът беше едно младо момче - българин. Попита ме закъде ще пътуваме и аз му казах за Турция, като си мислех да ни закара до гарата и оттам с влак. Много съм му благодарен, че ни закара чак до границата.

Бях много развълнуван. Стигнахме до границата, а срещу мен - Турция. Минахме я. Едва тогава чух думите на майка ми и децата ми. Беше им го казала жената на брат ми, на която кметът на селото споделил: „Ще пуснат Тасим, но кажи на децата му, че ще го застрелят на границата“. Тези думи много ме нараниха. Не ме бе заболяло толкова от побоя и от псувните им.

Помислете какво ми е било! Моят 75-годишна майка през цялото време си е мислила, че ще застрелят сина ѝ, децата ми не ме поглеждаха в лицето от страх, че всеки момент ще застрелят баща им. Казаха ми всичко това, когато минахме границата. Ако ми бяха казали по-рано, щях да се запали в центъра на Джебел и щях да кажа, че няма да заминавам.

ФИКРЕТ МУСТАФА

60г., с. Килингин, общ. Калояново

„Три дена след това ме задържаха и започна следствието. На разпита се държаха така, сякаш съм убил поне половин България. Разпитваха ме за събрамите се хора, кояко са били, кои са били, как се казвали, как сте се били събрали, аз ли съм бил инициаторът. Обясних им, че това не е било опитинг за убийство на запалител, а протест срещу нарушаването на човешките права.“

работи. Помислих си: аз няма да умра, това за мен е сигнал.

Щели да сменят имената на хората от смесените бракове. Не можело единият да бъде с турско име, а другият с българско. Идват в домовете и казват: „В твой род 5-6 корена назад видяхме, че има българин и ще сменяме имената“. Ония не знаят и нямат възможност да проверят и им сменят името. С моите близки приятели си говорехме, че това е само началото, така ще започнат и после всичките. Това е първата стъпка. Ще дойдат в някое село... едно-две семейства... и после ще кажат айде, давай, цялото село... И така стана. Идват с танкове, обграждат. Идват с калашници, с автоматни въщи и пшат: „Име избра ли си?“ Викам: „Не!“ „Как не си избрал, бе? Ти си българин. Айде с мен.“ Днес това село. утре другото село. В моето семейство дойдоха най-накрая. Идват и ми викат: „Знаеш ли, че целият град е сменен?“. Отговарям: „Знам“. „А твоето име защо не е сменено?“ Викам: „Това не знам“. Пак ми казват: „Тебе те оставихме последен, избери си име“. Отговарям им: „Аз имам име, доброволно не го сменям.“ И хайде в Белене. Паспорта ми го дадоха, без да съм казал нищо. Казаха ми, че ми дават име, наподобяващо на мен - Александър. Аз съм Халил, къде е Александър?

Осъдих държавата и продължавам до Хелзинки – за човешките права. Имам документи, неоснователно съм осъждан и съм прибиран, привикван, разпитван. Когато бяха събитията в Джебел, аз бях под домашен арест. През половин час по телефона искаха да ми чуят гласа. През половин час домашният телефон звънеше и аз трябваше да отговарям...

И двете ми деца страшно много обичат България. От три години съм в страната и съм председател на политически репресираните през тоталитарния режим от област Кърджали.

ХАСАН ХЮСЕИН

61 г., с. Аьдино, общ. Искерих

„От 53 души 19 бяха убити. Заковаха ковчежите и ги с 12-сантиметрови пирони. Белязаха ги с червена боя, че са заразени, за да не може близките им да ги отворят. Затова направих този „Списък на хората от концентрационния лагер в с. Николаево“.

Приложение 3

През 1982 г. нахлуха в дома ми. ДС още тогава е разбрала колко е опасен Хасан Пехливан. Защото аз бях един от най-добре подготвените борци (пехливани) в Делиормана. На 7-8-годишна възраст известният Акиф и дядо ми ме отделят от семейството ми, за да ме тренират. Оставят ме сам в планината, каляват ме. И тъй като съм израснал по този начин, хората от ДС решават, че съм опасен за тях.

Възрастните хора много ме обичаха и уважаваха. Идваха у дома на разговори. Аз съм вярващ човек и съм изучавал религия. Още ми е интересна. Правил съм си и проучвания. У мен има и една любов към нашите села. Затова исках да проуча колко са чисти нашите села, т. е. исках да знам за чистотата на турския корен. В проучванията си стигнах чак до Атилла. Открих, че и преди него в Делиормана са живели турци. Намерих археологически данни, проучвах. И затова тези от ДС са помислили, че съм опасен. Всяка вечер засядно със старците е идвал техен човек у дома, пил е от кафето, което съм им правил, слушал е разговорите и е предавал всичко. Мина време, преди да разбера кой е бил. По-точно когато почина, тогава разбрах. Турчин е.

Но да се върна на нахлуването. Бяха 7 човека, те вече не работят в милицията. Пенсионираха се, но още са живи. Аз не съм си откъщавал, въпреки че имах възможност. Не го направих. Защото ние вярваме в толерантността и в търпението. И така... Мога да кажа, че изядох доста бой. Иззеха ми около половин чувал религиозни и исторически книги. Имах и собствени ръкописни записки. Водил съм ги, след като навърших 19 години. Както споменах по-рано, бях любознателен – интересувах се много и от звездите. Аз нямам образование, но като аматьор. Ношно време много обикалях навън и това беше породило съмнение у тези хора. По-късно разбрах, че ме е следял човек.

Когато ми взеха книгите, настоях да ми дадат документ, от който да е видно, че са ми ги иззели. Няма да разказвам за побоя. Децата ми тогава не бяха при мен. Аз имам един син, той от 15

години живее в Истанбул. У нас имаше хора, двама от които са още живи, комшини са ми – Меджид и Ибрям. Изкараха ме в двора на къщата, аз живея на края на селото в стара къща. За себе си не можах да направя много. Имах една секира, закачена на стената. Ще ви кажа истината, защото аз обичам да разказвам реални неща. Та, опитвах се да достигна до секирата... Вече ще правя, каквото е рекъл Аллах. Но те още с влизането си ме удариха с пистолет по главата, след което съм загубил съзнание.

Този, който е идвал в дома ми, ги е информирал, че много обикалям. По-късно разбрах, че това е било подготовка за 1985 г. Да сломят хората като мен. Разбираш ли? Написали, че съм „обществено вреден“. Имам живи съседни, които могат да докажат това, което съм преживял.

Да се върна на разказа си. Въпреки всичко успях да взема документ за това, че са ми взели книгите. Заведоха ме в кметството. Казаха ми, че няма да ме оставят жив. Отвърнах, че горе има Аллах. Бяхме четирима в стаячката, другите останаха отвън. Не можах да се въздържа и ударих единия, макар че се бях заклел пред учителя си, че няма да използвам уменията си. Човекът се разтреперил и падна. Уплаших се и от Аллах, и от себе си. Не искам да преживявам пак тези моменти. Но както и да е, прибрах се у дома по чорапи в снега.

През 1984 г. вече започнаха да ме следят усилено. Ние не знаехме нищо. Дори и не сме предполагали, че ще ни сменят имената. Чувах се някои неща за Кърджалийско. Но при нас нищо, ще ме извинявате, но нашият народ разбира много неща, едва когато му се случат. Т. е. закъсяваме, но както и да е...

Като започна смяната на имената, се уплаших. Бях сам във вкъщи. Сега се сецам, видях един човек в този ден. Криех се в него-вия пламеник. Той идваше уж да дава хляб на кучето си, а всъщност го даваше на мен. След като си тръгнаше, излязах изпод сеното и го изяждах. Другите бяха по градините. Някои от тях са живи, турци, един от тях ми е роднина. Работеше в ДС тогава...

Но да се върнем на смяната на имената. На 23.01.1985 г. в 2.30 нахлуха в дома ми. Не се противопоставих. Предадох се. Оставих се на Алиах. Не исках да притеснявам и съседите. Тримата въоръжени ме качиха на един джип. В Разград качиха още един човек и ни закараха в Николаевка, Плевенско, в една стара казарма „Христо Ботев“, поделение 400 С и с отговорник капитан Велев. Там имаше още едно познато семейство, бяха там от един месец. От село имаше още един човек – Исмаил Джамбаз, той вече не е между живите. Намерих малко папур. Направих дупка, колкото човешки пръст и се зарекох да напиша имената на всички, които сме тук. Казах за това само на един човек – Ахмед Пехливан от с. Дяново. Имах му доверие. Беше вярващ човек. Всяка вечер, преди да заспим, си казвахме по една молитва. Бях усетил, че между нас има човек, който предаваше всичко, каквото си говорим. Накрая така се и оказа. А този капитан Велев удари шамар на Ахмед Пехливан. Той тогава беше на 61 години.

Имената ги подготвих на 28.01.1985 г. Записах тези неща, без да пропускам нищо, за да остане като исторически документ. Защото си мислех, че ще ме убият. От 53 души 19 бяха убити. Заковаха ковчезите им с 12-сантиметрови пирони. Белязах ги с червена боя, че са заразни, за да не може близките им да ги отворят. Затова аз направих този „Списък на хората от концентрационния лагер в с. Николаево, Плевенско, Национална школа „Христо Ботев“ на запасните офицери в Плевен, 400 С, отговорник капитан Велев“. Записал съм турско-арабските имена и българските имена. Аз от Хасан Али Хюсеин станах Харалан. Това започна през нощта в 11.00 часа до 4.00 часа сутринта. Не знаехме, че сградата е обградена от въоръжени войници. Не си спомням точната дата. Същата вечер почина едно младо момче – Али, ветеринар от с. Свещари, който спеше на леглото от едната ми страна. Бяхме си говорили до късно вечерта. А от другата ми страна Ахмед Пехливан се бе събудил

рано сутринта и го намерил. Всички бяхме в шок и повече не си спомням.

След 1990 г. отидох в Николаево. Там видях гроба, който бяхме изкопали за 53-ма души. Още беше отворен. Велев ни беше накарал да го изкопаем. След това до 1989 г., срещу подпис сутрин и вечер, работех в ТКЗС. Батко Осман ми беше уредил работата. Много съм му благодарен. Усещах, че продължават да ме следят. Не исках да се занимавам с нищо извън работата си. Проверявали са ме как живея. Пробвах ме. Например за обществен ред се даваше караул. Аз отказвах. Глобяха ме 20 лева. А аз работех за 65 лева. Плащах си глобата и не ходех. След като приятелите ми вече ги нямаше, бях жив трун. Пак казвам, много съм благодарен на батко Осман, за съжаление вече не е между живите.

Усетих, че съм жив, през 1989 г. Казах, че „силният онег не може да стон затворен“. Опитвах се да запазя всички документи, които имах. Започнах да правя проучвания и разбрах, че в с. Яребица е създадена организация „Юмрук“, но не мога да кажа имената на създателите, защото не съм ги записал. Помогнах им за раздаването на един брошури и така стигнахме до събитията от 1989 г. Разбрах, че в центъра на Демормана, в с. Пристое, се събират хора и след това тръгват към с. Климент. Една вечер моят комшия Рашид, вече не е между живите, ми каза: „Хайде, Хасан, да те видя, сега е време за геройство. Да те видя какъв си герой, как ще отвърнеш на всички мъки, които ти причиниха?“ Казах му, че ще вървя напред и назад няма да се връщам. Каза ми: „Добре тогава, и моят зет е с теб“.

След като Рашид ми каза тези думи, вече нямаше как да спра. Усещах, че отново живея. Казах си, че тези събития няма да минат без жертва. Направих намаз. Същата вечер Рашид, приятелът ми Ямил и аз си говорихме до 2 часа през нощта, след което с Ямил се сбогувахме и тръгнахме с моветина. Като излизаме от селото, решихме да проверим все пак какво смятат по-проспекте-

ните хора. Имаше един учител, отидохме до дома му и го извиках. Излезе той по пижама, но каза, че имал часове и не можел да дойде. След това отидохме до още две къщи - и там никой. Сетихме се за едно съвсем различно семейство. Батко Муса. Много възрастен, а съпругата му от 10 години на легло. Той тръгна, без да се замисли, дори се облече в колата.

И така, тръгнахме тримата за Пристос. Никой не ни спря по пътя и пристигнахме успешно. Бяхме само тримата. Имаше никой. Рано сутринта, чувах се само петлите. След 10-15 минути дойде една черна волга от Исперих. Бяха четирима души в колата. Тогава казаха на Кямил: „Приятелю, няма да сме единственият жертви“. Окуражихме се.

Организираше се шествие...

Беше тъмно, бяхме се събрали 7 човека извън селото... От с. Пристос при нас дойдоха три момчета (сега не си спомням имената им). Един от тях ни каза, че имат нужда от смелост, момчета, за да организират шествието, както трябва. Разбира се, ние с моя приятел Кямил веднага скочихме напред, но не знаехме какво трябва да правим, как да го направим?

Бай Хасан и другите около него казаха, че ще ни помогнат, ще ни даваме наставления кое как да направим. Ние с Кямил непрекъснато си мислехме с кого ще правим шествие. Имаше хора - заедно с тримата младежи от Пристос бяхме общо 10 човека... В момента, в който стигнахме до главния път и слезохме от колите, момчето от Пристос се провикна: „Делнорман, събули се!“

Хората започнаха да идват към нас и чак тогава разбрахме, че са пристигнали там още от вечерта и са залягали по нивите. За тези хора са знаели момчетата от Пристос, именно те са им казали да не тръгват поединично, а да изчакат да се понастъберат още хора, за да няма жертви и всъщност да протече по мирен начин... Те искаха да организират мирно шествие, защото от предния ден се били уговорили с управниците от Нови Пазар да

дойдат в с. Климент, за да се разберем и да разпишем някакъв документ, че ни признават имената... След като ги извикахме, хората започнаха да се събират... Много добре си спомням, беше събота, 19 май, сутринта беше завалил хубав дъжд...

Тръгнахме по главния път - Шумен. Добрич, Силистра, бяхме решили шествието да не пречи на движението по никакъв начин. По едно време се загледах назад... не мога точно да ви кажа, но най-малко 150 до 200 хиляди души се бяха присъединили към шествието... Стигнахме до центъра на с. Климент. Там взе думата една жена от наше име и каза: „Тук изказванията ни нека да са мирни... от миналата вечер имаме уговорка с управниците от Нови Пазар да съобщят идната сряда по радиото дали ще ни признаят имената, или не... Сега нека да се разпръснем.“ Разпръснахме се тогава... Разбира се, съобщение не получихме. Научих, че на 23 май ще се организира шествие в Исперих и тръгнах нагата. Но когато разбрах, че не е добре организирано, реших да не се присъединявам към тях. Като се връщах обратно към мостово село, ме пресрещнаха милиционери.

От лявата страна на пътя имаше ограда. Опитях се да я прескоча и да избягам, но ми се качи панталонът и ме хванаха. Започнаха да ме бият с ритници, юмруци. След няколко минути ме оставиха. Бързаха да отидат там, където се бяха събрали повече хора. Този бой за мен си беше нещо нормално, бях свикнал вече... станах и си продължих пътя към селото...

На село срещнах председателя на ТКЗС-то Осман ага, който ми каза: „Пехливан, след два дена, на 25 май, се организира шествие в Подайва и ще ходят към Акчалар (с. Белинци) - а На-суфчулар (с. Духовец) и Гочберлер също щели да се присъединят към тях и оттам заедно да потеглят към Кемаллар“. Когато чух това, аз от външение извиках: „Който се чувства турчин, да тръгва с мен към Подайва!“ Венчките около мен ми се засмяха тогава. Говореха зад гърба ми: „Иди, иди да те пресбият...“

Имах един съсед на име Юсуф. Взех колелото му и тръгнах

сам. Когато пристигнах, хората се бяха събрали пред фурнира и се готвеха да потеглят към Акчалар (с. Белинци). Видях един от моите приятели Сабри и много други съученици от прогимназията. Всички ми казаха: „О, и ти ли пристигна?“ Името ми се беше прочуло при предишните шествия, а пък съм и борец, всички ме знаят.

Сабри каза да пускаме децата и жените отпред и ние да тръгваме след тях. Настоях да не пускат децата отпред, казах им, че тези са безжалостни. Разказах им как са се развили предишните шествия. Решихме мъжете да направят един кръг, а децата, възрастните и жените да са вътре в кръга. И така тръгнахме. Доста повъряхме, но близо до Кемаллар (гр. Исперих) ни пресрещна милиционерски автобус и спря напречно на пътя, а от другата страна пристигна автобус с червени барети. Ние останахме по средата. Имахме единствена възможност - да избягаме към Балджъ махала през една нива, където нарочно бяха направили дълбока оран, за да не можем да бягаме. Тогавашният кмет на селото - Папазов, ми каза: „Пехливан, ти тук си чужд, оттегли се, ние със селските си ще се разберем.“ Рекох му: „Папазов, виж, изтърпял съм много до днес. Ако загина, ще загина с тези хора“. До мен стоеше едно момиченце на около 5 или 6 години. Изведнъж един от червените барети я удари с палка. Не се спържах и с един удар го повалих на земята. Мингеново ме заобиколиха няколко барети. Сабри скочи да ме спасява, но тогава баретите оставиха мен и хванаха него. Той крещеше: „Пехливан, ти поне бягай!“ - и аз какво да правя - побягнах към Балджъ махала заедно с част от хората.

По заобиколните пътечки се прибрах до моето село и директно отидох в ТКЗС-то да се видя с Осман ага. Разказах му подробно случилото се. Той ме изслуша и ме изпрати да се кача на тавана в сушилната за тютюн, за да си почина малко. Качих се, но не ме свърташе на едно място.

Не беше минал н един час, когато чух Осман ага да се провиква: „Пехливан, имам новина за теб, тази вечер към осем часа се организира шествие в Самуил“. Чудех се откъде все първи той разбира за тези шествия? По-късно разбрах, че на него му казвал зет му, който бил сред основната групичка организатори на шествията (групата младежи, споменати в началото). Познавахме се със зет му, но на мен директно е нямало как да ми каже, защото аз тогава бях много рисков - следяха ме навсякъде. Заради това ми пращаше вести чрез тъста си. Попитах Осман ага как мога да стигна дотам. Той бе помислил и за това и каза, че зет му ще ме закира с мотора си до гарата в Ъшъклар (с. Самуил) и ще се върне обратно. Попитах го защо ще се връща, нека и той да дойде с мен, заедно да отидем на шествието, а той ми отвърна: „Не, не. Да те остави някъде отстраня на гарата и той да се връща, ти иди сам“.

Тяхната умисъл била съвсем различна. Организирали шествия за хора като мен, готови да се жертват за тази идея, а те планували да запазят спомена за нас, жертвите, и да направят така, че имената ни да живеят. Да, идеята ми допадна, добре го бяха измислили, но много след случките разбрахме за нея.

В уреченото време зетят дойде, качихме се на мотора и тръгнахме. Разбира се, карахме само по черните пътници. Като наближихме село Шабанлар, моторът се повреди. Така и не успях да се включа в шествието в Самуил.

В следващите дни непрекъснато се занимавах с имената, но вече много сериозно съм бил следен. Офицери от специалните служби кръжали в селото, претърсвали дома ми, разпитвали съседите ми. Една вечер мой съсед на име Хасан, който „слагаше“ имената, ми каза: „Хасане, остави тази работа, иди, подпиши се и си стой спокойно.“ Отвърнах му: „Ти мене ме остави. аз си знам работата.“

Същата вечер срещнах съседката си баба Емине, която ми прошепна: „Синко, пази се! От няколко дена в селото има един

чужди мъже, разпитват за теб, двама-трима постоянно са около къщата ти, даже преди малко видях единия в двора ти под големия орех. Ела да те скрия у дома, не стой цяла нощ навън.” За да я успокоя, ѝ казах: „Бабо Емине, не се притеснявай за мен, но за всеки случай остави отворена вратата на кошарата”. Не ѝ казах, че ще ношувам там, за да не я притеснявам.

Наистина, никој беше влизал в дома ми. Белезите, којто бях поставил по входната врата и на вратата на тоалетната, бяха паднали. Сетих се за думите на баба Емине и веднага погледнах към ореха в двора. Беше сумрак, но успях да забележа човска под дървото. Личеше си, че е добре е обучен и умено се криеше. Казах си: Хасане, имаш си работа с опасни офицери. Без никој да ме забележи, плъзешком влезнах в кошарата и там пренощувах. На сутринта се събудих много рано, преди петлите да пропее. Погледнах към двора си и видях, че вече са двама. Офицерът все още се криеше под ореха, а другият се беше скрил под внишната. Нямаха никакво намерение да си ходят. Мислех си, че чакат да се върна вкъщи и да ме очистят, завинаги да си решат проблема с мен. Измъкнах се от кошарата, без никој да ме забележи и отпидох при Осман ага. Той, когато ме видя така мръсен, ме попита къде съм бил тази вечер, защо съм мръсен така. Отговорих му, че съм спал в кошарата на баба Емине, защото офицери от специалните служби ме издирват, двама от тях се крият под дърветата в двора ми и чакат да се върна и да ме очистят. Тогава си рекох, че май е свършено с мен.

Много по-късно разбрах, че за да се отърват от мен, са ми били подготвили задграничен паспорт и офицерите чакали да се появя, за да ме хванат и екстрадират в друга държава.

ШЮКРЮ АХМЕД

74е, общ. Лозница

„Когато се върнахте, къщата ни беше продадена и дори не ни пуснаха да живеем в Лозница. Нашият клиент ни каза, че тога да ходя в околните села, ако искам, но само не в Лозница.“

ВЕСЕЛИН АНГЕЛОВ

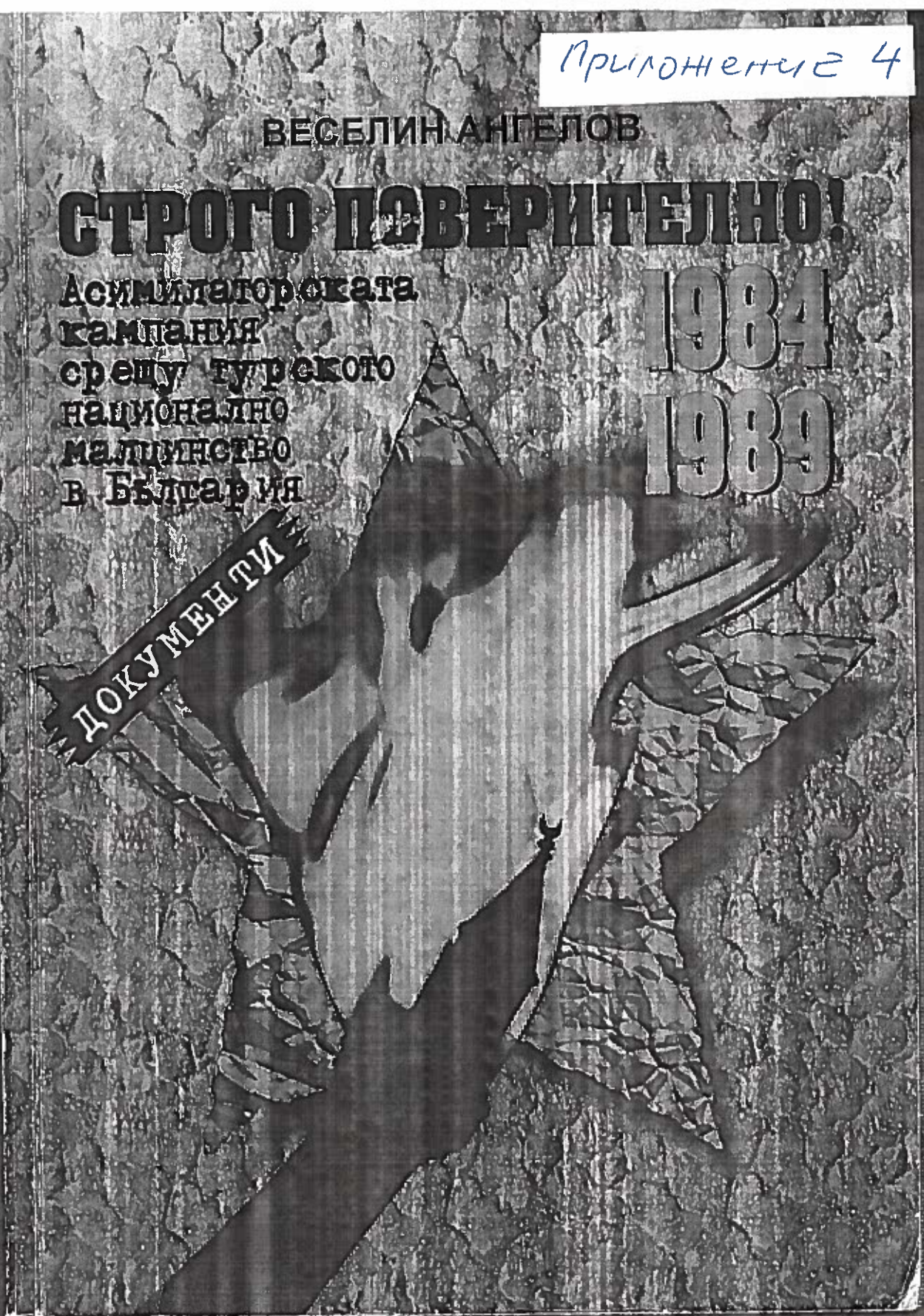
СТРОГО ПЪВЕРИТЕЛНО!

Асимилаторската
кампания
срещу турското
национално
малцинство
в България

1984

1989

ДОКУМЕНТИ

турск

Съставител: Веселин Ангелов, 2008
Художник на корицата: Владимир Минчев, 2008
ISBN 978 - 954 - 617 - 051 - 4

Строго поверително!

**Асимилаторската кампания срещу
турското национално малцинство в България
(1984-1989)**

Документи

София, 2008

Строго поверително!

такива случаи ред в министерството за вземане на управленски решения. (На практика поради пасивната съпротива на оперативния състав и физическа невъзможност, задачата е била изпълнена частично - на 3 април 1986 г. се отчита, че в Кърджали агентурата е увеличена с 21 процента, а в Хасково - с 55 процента). Като следствие значително се е снизило качеството на агентурната работа, предизвикала се е една неоправдана "активност" на органите на ДС, която се възприсла погрешно - счита се, че ДС ръководи и извършва т. нар. "възродителен процес".

Като действия, нямащи нищо общо с истинския професионализъм, следва да се оценят и разпорежданията на Димитър Стоянов и Антон Мусаков за "целенасочено ползване на част от агентурата за влияние, свързана с утвърждаването и развитието на т. нар. "възродителен процес". С административен натиск "отгоре" по този начин са били жертвани в буквалния смисъл на думата едни от най-перспективните и авторитетни сред населението агенти по турска линия.

Демонстрация на престараване и псевдоактивност представляват и проведени по време на т. нар. "възродителен процес" в министерството мероприятия, известни като М-"Паспортизация" и М-"Проверка". Вместо целенасочена и спокойна работа за разкриване авторите на бомбените атентати в страната, най-добрите оперативни работници от централните поделения на ДС са били ангажирани с масови общонационални мероприятия със съмнителна ефективност. Тези и други примери обективно пораждат мисълта, че Димитър Стоянов и редица други ръководители на МВР са използвали т. нар. "възродителен процес" и готовността на оперативния състав на ДС за служба на националните интереси, за да трупат актив и извличат политическа изгода.

Този процес за съжаление е бил свързан със сериозни инциденти и жертви. Починали и тежко ранени през 1984-1985 г. са:

1. Юсуф Аптулов Халибриямов, род. 13.01.1941 г. в с. Нановица, Момчилград - починал.
2. Мюмюн Мустафов Ахадов, род. 01.06.1968 г. в с. Равен, Момчилград - починал.
3. Антилязис Раифов Бскиров, род. 12.07.1950 г. в с. Кременеи, живеещ в с. Гръщево - починал.
4. Мустафа Илязов Алиев, род. 16.02.1923 г. в с. Гръщево - починал.
5. Айше Мюмюнова Хасанова, род. 18.03.1937 г. в с. Пресека.
6. Тюркян Файзанова Хасанова, род. 27.04.1983 г.
7. Муса Мюмюнов Якубов, род. 1946 г. в с. Китна.
8. Мустафа Юмеров Османов, род. 18.05.1954 г. - починал в психиатрия.
9. Мустафа Мехмедов Юсуфов от Грусво - починал.
10. Ибрям Юмеров Юмеров (Иван Йорданов Йорданов), род. 02.05.1954 г. в с. Филарстово - починал през 1989 година
11. Асен Стоянов Овчаров (Хасан Салиев Чабанов), род. 10.08.1939 г.
12. Марин Събев Събев (Мехмед Салиев Гърак), род. 01.06.1937 г. - починал.

13. Асен Стоянов Овчаров (Хасан Салиев Алиосманов), род. 11.11.1945 г. починал.

14. Марин Стоянов Радев (Мехмед Салиев Рушидов), род. 10.11.1952 г. починал.

15. Сидер Митков Моллов - починал.

16. Недялка Асенова Късмерова от с. Медовец - починала.

17. Билян Исаков Хаджиев, род. 16.05.1950 г. в с. Добропладно - починал.

18. Давид Моранов Борисов (Ахмед Мехмедов Боруков), род. 26.04.1952 г. в с. Езерче - починал;

19. Светослав Севдалинов Илианов (Севдалин Салиев Караюмеров), род. 21.03.1971 г. в с. Езерче - починал.

20. Младен Маринов Калчев (Мехмед Мустафов Мехмедов), род. 03.10.1951 г. в с. Дянково, починал.

През 1984-1989 г. дейността на органите на ДС е била насочена и към разкриване, предотвратяване и пресичане на терористични актове, извършени от български турци, които са по-масови след преименуването. Няколко примера:

1. През 1984-1986 г. в страната са осъществени четири терористични акта и е предотвратен един опит за взривяване на самоделно взривно устройство. На 30.08.1984 г. - съответно на ж. п. гара Пловдив и аерогара Варна, са извършени два акта. Обекта на следващите две експлозии на 09.03.1985 г. са вагонът за майки с деца в бързия влак Бургас -София и фойето на хотел "Сливен" - гр. Сливен. При терористично диверсионните актове са загинали 8 и са ранени 50 граждани. Общият размер на материалните щети достига 87 723 лева. Същата група (извършила четирите терористични акта) на 30.07.1986 г. предприема опит за взривяване на самоделно взривно устройство на плажа в курорта "Дружба" - Варна. От деянието е било застрашено обществено имущество на стойност 131 147 лв. и живота или здравето на над 30 невинни граждани.

2. През 1986 г. български турци от Кърджалийско извършва палежи на горски масиви;

3. През 1986 г. нелегална организация от Кърджалийско замисля бягство от България чрез взимане на заложници от Асамблеята "Знаме на мира";

4. През 1987 г. български турци от гр. Омуртаг планират бягство от страната чрез отвлечане на самолет и вземане на заложници;

5. През 1987 г. група лица от Силистренско след няколко месечни опити за проникване във военно поделение и отнемане на бойна техника извършват терористичен акт в курорта "Златни пясъци" и със заложници деца се опитват да избягат в Турция;

6. През 1988 г. български турци от Варна замислят запалването на фестивалния комплект в града;

7. През 1988 г. нелегална група от Разградско взривява далекопровод и извършва подготовка за други диверсионни актове;

8. Протурска планират с Пораването на държавата Пълнителен глава междуспрямо БъИзосации в Блдо засилв1980 г. всране и укределяхариод разунар. "докявява обнеделимстрана". Ошвен коми(МИТ) и за укрепбългарсИзтурци в политичпротівотановкнамерсидейностПинови ошпионсфорумигария. Сските тние, ксспрямоманипустепен.

Строго поверително!

5 г. - 8. През 1984-1989 г. в различни райони на страната нелегални групи на протурска основа извършват взривявания, палесжи, вредителство в икономиката; планират отвлечания на самолети, плавателни съдове, убийства и др.

-по- Поради изключително опасния характер на тези престъпления в разкриването на извършителите им и недопускане на нови човешки жертви и загуби на държавата, е бил ангажиран почти целия състав на ДС.

ул. 52 г. Пълният и обективен анализ на дейността на ДС по време на т. нар. "възродителен процес" е невъзможен без отчитане спецификата на съществуващата тогава международна обстановка и особено на политиката на съседна Турция спрямо България.

род 1959 Изострянето на международната обстановка и възникналите кризисни ситуации в Близкия и Средния Изток през 70-те и началото на 80-те години доведоха до засилване на ролята и стратегическото значение на Турция в региона. След 1980 г. военният режим в тази страна положи значителни усилия за модернизирване и укрепване на разузнавателните и полицейските служби, чиито планове опеределяха България за първостепенен обект на подривна дейност. През този период разузнавателната стратегия на турските специални служби се базираше на т. нар. "доктрина Ататюрк", според която "особено благоприятно за нова Турция се явява обстоятелството, че турската разузнавателна политика в България е неделима от турската малцинствена и изселническа политика спрямо тази страна".

та и 30. и два йки с При Обзвър- ривя- а. От лв. и Още през 1982 г. турското правителство създаде специален Междуведомствен комитет под ръководството на Националната разузнавателна организация (МИТ) и Министерството на външните работи (МВнР) е разработена "програма за укрепване духа на външните турци". Към тях на първо място се причисляват българските турци и българомохамеданите в България.

1 гор- Извършената всеобща подмяна на турско-арабските имена на българските турци в началото на 1985 г. постави турските специални служби пред нова политическа реалност и ги стимулира да планират и проведат мероприятия за противодействие на България – в насока на дестабилизиране на вътрешната обстановка и дискредитирането ѝ в международен план. За осъществяване на тези намерения МИТ активизира изключително разузнавателната си и агентурна дейност на българска територия.

ити за шват зат да естни- Под непосредственото ръководство на МИТ са възстановени и създадени нови организации на изселниците от България, които се включват активно в шпионска и пропагандна дейност, участват в международни ислямски и други форуми, където интернационализират проблема за турското "малцинство" в България.

вод и Следва да се отчете и фактът, че насилственото преименуване на българските турци предизвиква "съживяване" на турското им национално самосъзнание, което съответства на една от водещите постановки на турската политика спрямо "външните турци". Съществуващите условия за постоянното им манипулиране преди т. нар. "възродителен процес", след 1985 г. се промениха в степен, позволяваща резултатно проникване на турските специални служби на

Оттам нататък продължи втората част на възродителния процес когато хората бяха насилствено изгонени от нашия край. Почти всички останали хора с турски имена. Спомням си, че в Айтос тогава живеяха около 5 000 - 6 000 турци. Всеки ден изнасяха списъци кой кога трябва да тръгне, а моят ред все не идваше. И така останах, може би, към стотина човека в града и когато излезехме на улици, нямаше хора, нямаше познати, никого нямаше. Всички бяха заминавали.

Най-накрая дойде и нашият ред. Престояхме 24 часа на границата на Малко Търново. Мисля, че беше 11 или 12 август и границата се затвори. Багажът, който носех, замина за Турция, а аз останах в България. Добре че жена ми и децата бяха при мен. Пар на барриерата и Ружди Хасан се върна обратно без пари в джоба защото ги бяхме изхарчили. Бях си продал и апартамента. Без жилище. Връщаш се вече предател. защото си бил тръгнал за Турция и без работа.

Следващите 7-8 месеца бяха много трудни. Една вечер викочихме радно „Свободна Европа“ и чухме, че е проведен пленум. Видяхме Тодор Живков, така леко смахнат, на една трибуна, и разбрахме, че светът се е променил. Обаче аз самият не бях подготвен за тази промяна. Нашето поколение, една голяма част от хората също не бяха подготвени. Тук, в този кафез, в който дълги години бяхме стояли, върхеси че бяхме интелигентни хора, не знаехме от друга страна на живота какво става. Не знаехме какво е пазарна икономика, не знаехме какво е да си предприемач. Тези, които бяха на предни позиции в живота, бързо напреднаха в материалния свят. За голямо съжаление нашият етнос в ония времена не успя да се ориентира добре и в икономическо отношение продължаваме да бъдем ако не на опашката, то малко след опашката.

Най-ценното за човека е да се чувства отговорен, свободен и наистина да живее в свободен свят. Аз съм го изпитал на гърба си и правейки разлика между годините преди 1989-а и сега, съм убеден, че животът по-нататък ще бъде по-лесен.

САБРИ МЕХМЕДАЛИ

72г., с. Грънък, общ. Руен

*„Затвориха ме в килия. Там не ти се сручиха
никак хубави неща, толкова много бой изядох,
че... И да викам тайка си и баща си - поща няма.
След това ме заведоха в сатъртна килия.“*

Приложение 5

Казвам се Сабри Мехмедали, казват ми Сабри бей. Роден съм в с. Трънак. Искам да ви разкажа своята история.

Баща ми почина, когато аз бях на 7 години, а брат ми на 3. Тръгнах на училище, но майка ми на третия ден дойде и ме взе, защото нямаше кой да се грижи за животните и нивата. И така, с наведена глава си взех торбичката и тръгнах. Ходех по вечерно училище. Както и да е – тези дни отминаха и лека полека започнахме да си стъпваме на краката. Когато бях 17-годишен, ме стодиха – нито си бяхме разменили две думи, нито се бяхме държали за ръце с годеницата. След една година се оженихме, а след това отгледахме и две деца.

Докато се борехме с негодите на живота по време на тоталитарния режим, Тодор Живков отишъл при Брежнев: Русия и го попитал как може да намали турците в България. Двамата взели решение – единият ще намали турците в района на Кавказ, а другият в България. Отначало започнали с циганите, след това област Кърджали, после и в нашата област Бургас. Започват да настъпват срещу нас с танкове и пушки, но са си направили погрешно сметките, защото нашият турски народ не може да потъгне честта си. Нашите хора започнаха да мислят какво да направят, за да се противопоставят и случващото се. Решиха да създадат малки групи срещу държавата. Аз съм един от създателите на такава група. Тук някои от приятелите разказаха за смяната на имената. Моля се и Всевишния никога повече да не ни оставя да преживеем този ужас – нито българи, нито цигани, никой! Всички да живеем спокойно.

Казахме си, че не може тази работа да се случва насилствено, създадохме групи в цяла България и трябваше да се защитаваме. Но и нас ни предадоха. През 1987 година за месец започнаха черни дни. Задържаха ме и ме заведоха в София. Главно следствено управление. Затвориха ме в килия. Там не ми се случиха никак хубави неща, толкова много бой изядох

че... И да викаш майка си и баща си – полза няма. След това ме заведоха в смъртна килия. Аллах да не дава на никой да бъде там! По-добре е да се самоубиеш, отколкото да бъдеш там! Щях да се самоубия, но нямаше как – всичко е направено от властима. Дойде съдбоносният ден. Осъдиха ме на 6 години затвор.

Брат ми Емин, който е роден през 1944 година, загуби живота си по същия път. Ние израснахме в бедно семейство, но сме турци, мюсюлмани и съм горд с това, което направихме, не се срамувам. Брат ми имаше двама приятели – Алтуллах и Сафет от Кърджали. И тримата ги осъдиха на смърт. За последно се видяхме с брат ми на 2 август 1988 г. в затвора в София, защото имаме право да се видим по закон. И от този ден изгатак неговото име се споменава само в телевизия „Скат“...

Благодаря на Аллах, че се отървах жив. Но децата и съпругата ми бяха в Турция, аз бях съвсем сам и не знаех какво да правя. Надявах се всеки момент да замина при тях. Имам сестра и бях започнал да живея при нея. Започнахме да правим организация. Отидох при кмета на селото, тогава беше българин, и му казах: „Бай Данчо, дай ключа, ще прави събрание.“ А той ми отговори: „Какво събрание, махай се оттука!“ Накрая решихме да се съберем в джамията. Там започнахме. Когато за първи път отидохме в София, още нямаше нищо. В джамията в София някой бяха дошли от Силистра, Варна, Бургас. Всички бяхме бедни, нямаше костюми, не знаехме какво е вратовръзка. Така започнахме...

Михаил Груев, Алексей Кальонски

ВЪЗРОДИТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС

Мюсюлманските общности
и комунистическият режим

Институт за изследване на близкото минало

Михаил Груев, Алексей Кальонски

ВЪЗРОДИТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС

Мюсюлманските общности
и комунистическият режим

Институт
за изследване
на близкото
минало

Институт
Отворено
общество
София

2008

„В селото отидох около обяд, след като тя бе приключила. Тук разбрах, че в Корница е бил и министърът на вътрешните работи А. Цанев, но вече беше си заминал за София. Ръководители и участници ми разказаха, че срещу влезлите в селото сили на властта е оказана яростна съпротива предимно с хладно оръжие. Ранени са били неколцина, а трима от местните хора са убити. Както ми съобщиха, двама от тях, в усилията си да предотвратят безсмислената съпротива, са били убити от свои съселани. За съжаление дошлите от Брезница селяни били подложени на безсмислени унижения, заставили ги да преминават през локви от кал и вода. По погрешка е застрелян войник, който бил в домашен отпуск.“¹⁹⁶

Нека отново дадем гумата на онези, чието „национално осъзнаване“ хората на Дюлгеро̀в са взели присърце. Един от жителите на съседното село Врезница, отпразвили се в помощ на корничани, разказва:

„Добре, но през дерето, гледаме из Корница се загават едни камиони, ние малко така са поослушахме и то нема и време да се иде до Корница, те там като почнаха да стрелят в нас, един младеж на 21-22 години ли беше, дошъл от казармата, златен човек, хубав човек, млад. Казаха, че е паднал, че са го убили на място. Майка му горката, седна до него и те като стигнаха милиционерите до него, той вече даде душа, се изпе [изпъна] и даде душа. Майка му, както си беше до него и те милиционерите като стигнаха до нея, като я почнаха, бой по гърба, по главата, бой до спукнуване [...] Тогава като ни заградиха и ни караха, караха с бой, на почивки. Даже ни закараха накрай Корница имаше язовир. Там накрай язовира сякаш да си фати ръките на вратъ, да ни гледа в страни и да не познаваш кой та бяхте. [...] Почнаха да ни накарват през язовира да пълзим, а той е пълен с вода.“¹⁹⁷

Няма съмнение, че Корничките събития представляват кулминацията и същевременно епилога на кампанията по смяна на имената на българите мюсюлмани. Властта решава да даде сериозен урок на жителите на трите разбунтували се села и присъдите, които се издават впоследствие, са изключително тежки. Тъй като вече „кръвнината“ е взета, тук липсват смъртни наказания, но за сметка на това броят на осъдените е висок – 11 души. Десетки други обаче прекарват различни срокове в затвора без присъди, голям е и броят на интернираните семейства.¹⁹⁸ В този, както и в немалко други случаи (включително и от

¹⁹⁶ Пак там, 85–86.

¹⁹⁷ Разказ на Исмаил Ибрахим Арнау̀в, р. 1947 г. в с. Врезница. – Във: *Горчиби разкази...*, 100–101.

¹⁹⁸ Poulton, H. *The Balkans. Minorities and States in Conflict*, London, 1993, 112–117.

периода 1984–1989), е налице разминаване в данните за броя на жертвите. Така например според С. Капсъзов в Корница е предприета атака от 3000 души над обкръженото село на 27 срещу 28 март 1973 г. Убити са 5 души, ранени 80, 10 са осъдени след това на срокове от 3 до 12 години, интернирани са 13 души индивидуално и 14 семейства. Той посочва конкретни извършители и виновници, включително за акцията в Рибново, където „хората са пребити и десетки мъже умират след няколко месеца от побоища“.¹⁹⁹

От втората половина на 1973 до началото на 1975 г. е преименувана и последната компактна група българи мюсюлмани – тези в Тетевенско. Поради обстоятелството, че става дума за относително малък брой хора, които живеят откъснато от големия помашки масив в Родопите, както и при предишните кампании, редът им идва последен. Тук също влизат в действие познатите методи. Основното действащо лице е П. Нейков – директор на милицията в Тетевен. Отново не минава без човешки жертви. Вследствие на травми, нанесени при побои, и на развита пневмония след продължителен арест през зимата, от с. Галата почиват Мехмед Селимов и Хабибе Алиева.²⁰⁰

Тези, както и други подобни случаи, добре илюстрират колко е трудно да се направи обща рекапитулация на жертвите. С пълна сила това се отнася и за следващата кампания от 1984–1985 г. Често смъртта настъпва не от разстрел и непосредствено на място, а по-късно, в резултат от побоища и травми. В смъртните актове, както и в регистрите по гражданското състояние на съответните населени места стоят като причини за смъртта инфаркти, инсулти или пневмонии. Доколкото всеки от нас е смъртен, не можем да бъдем сигурни, че всички подобни случаи трябва да се припишат на „възродителите“. Затова конкретна цифра на жертвите не може да се посочи.²⁰¹ Тя е „размита“ в общата вълна на насилието, така както често липсва ясна граница между жертви и пасивни наблюдатели, съучастници и палачи. Смяната на ролите и разминаването в гледните точки също е неразделна част от случилото се.

¹⁹⁹ Демокрация, 1 октомври 1993 (Позоваване на стенограма от заседание на XXXVI НС от февруари 1992 г. Изказване на депутата от ДПС Свилен Капсъзов за събитията от 1972–1973 г. в Рибново и Корница по повод търсенето на конкретни виновници за насилията).

²⁰⁰ Инф. Юмер Хасанов Махмудов, р. 1921 г. в с. Галата, средно обр. (парт. школа).

²⁰¹ Този проблем бе повдигнат в журналистическото разследване на Тапана Вексберг в документалния филм „Технология на злото“. В сборника от документи за кампанията от 1984–1989 г., публикуван от Института за изследване на интеграцията (на ДПС), също фигурират бъдещи подозрения за смъртни актове. – Истината за „Възродителния процес“. Документи от архива на Политбюро и ЦК на ВКП. С., 2003, 188–192.

Пролонгация 7

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

Дирекция "Човешки ресурси и административно обслужване"

Изх. № 1-3204-8

София, 07.03.2017 г.

ДО
АКАД. ГЕОРГИ МАРКОВ
Г-Н ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
Г-Н ПЕТКО КОЛЕВ
СДРУЖЕНИЕ „ДРУЖБА РОДИНА“
УЛ. „КНЯЗ АЛЕКСАНДЪР I“ № 16, ВХ. Б
АП. 2
П.К. 1832
ГР. СОФИЯ 1000

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА,

Във връзка с постъпило Ваше заявление с вх. № У-ЗДОИ-8/23.02.2017 г., препратено по компетентност от областен управител на област Велико Търново на основание чл. 32, ал. 1 от Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) за предоставяне на информация, Ви уведомяваме следното:

Първоначално редът и условията за обезщетяване са уредени с Постановление № 38 на Министерския съвет от 1990 г. за реда за определяне еднократно обезщетение на репресираните лица след 1 януари 1946 г. по политически причини (обн., ДВ, бр. 38 от 1990 г.; изм. и доп., бр. 43 и 48 от 1990 г.).

През 1991 г. е приет Законът за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (ЗПГРРЛ), който е замислен като закон с еднократно действие. Целта му е била да се реабилитират незаконно репресираните граждани и съобразно възможностите на бюджета те да бъдат обезщетени еднократно за претърпяната от тях репресия. От това право в периода 1991 – 1996 г. са се възползвали около 98 000 граждани, заявленията на които са били разгледани от съответните регионални и централна комисии, както и от органите на данъчната администрация. На правоимащите лица е било изплатено съответното еднократно обезщетение.

Съгласно първоначалната редакция на разпоредбата на чл. 5, ал. 1 от ЗПГРРЛ исканията за обезщетяване е следвало да се предявяват пред Министерството на финансите. Първоначално срокът за предявяване на исканията е бил 3-годишен, а след това е променен на 5-годишен и е изтекъл на 28.06.1996 г.

Видно от отменената подзаконова нормативна уредба с Постановление № 249 на Министерския съвет от 1992 г. е приета Наредба за прилагане на чл. 4 от ЗПГРРЛ (ДВ, бр. 102 от 18.12.1992 г.). В чл. 6 от наредбата е посочено, че предявяване на исканията става пред органите на Министерството на финансите. На практика това са органите на данъчната администрация. Посочената уредба е отменена с Постановление № 156 на Министерския съвет от 1996 г. (ДВ, бр. 59 от 1996 г.) за прекратяване дейността на Централната и на регионалните комисии за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

Впоследствие през 2004 – 2006 г. законодателят възобнови действието на ЗПГРРЛ и разшири приложното поле на закона, включвайки нови категории репресирани лица, а за онези, пропуснали да подадат искане за обезщетяване в рамките на изтеклия срок, се предостави повторна възможност да упражнят правото си на обезщетяване и за определяне на добавка към пенсиите. Срокът за предявяване на исканията е изтекъл на 31.12.2011 г.

Първоначално с Постановление № 140 на Министерския съвет от 2004 г., (ДВ, бр. 57 от 2004 г.) е приета Наредба за прилагане на чл. 4 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, която е отменена с Постановление № 88 на Министерския съвет от 2006 г. за приемане на Наредба за прилагане на чл. 4 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

С оглед гореизложеното и на основание чл. 33 от ЗДОИ Ви уведомяваме, че търсената от Вас информация не се съхранява в Министерството на финансите.

ЦВЕТА ДЕЛЧЕВА:

Директор на дирекция „Човешки ресурси и
административно обслужване”
(упълномощена по чл. 28, ал. 2 от ЗДОИ със
Заповед № ЗМФ-100 / 27.01.2017 г.
на министъра на финансите)

Приложение 8

ФЕДЕРАЦИЯ "СПРАВЕДЛИВОСТ - БЪЛГАРИЯ"

JUSTICE - BULGARIA FEDERATION

ПРОГРАМА НА СИМПОЗИУМ НА ТЕМА „ТРИДЕСЕТ ГОДИНИ ОТ ВЪЗРОДИТЕЛНИЯ ПРОЦЕС И ДВАДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ДЕМОКРАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ“, 18.12.2014,Г., ИСТАНБУЛ – ТУРЦИЯ

Място на събитието: Конферентна зала на Истанбулския университет – гр. Истанбул.

Начало на събитието : 10,00 ч.

I. ПАНЕЛ : Културен и психологически геноцид

Председател на заседанието проф. д-р Мехмет Далкъч

II. ПАНЕЛ: Репресиите на комунистическия тоталитарен режим в периода 1944-1989 г. в Република България и нарушените права на малцинствата. Насилствената асимилация и неосъществените възмездия, делото за „Възродителния процес.“

III. ПАНЕЛ: Етническата дискриминация и физическия геноцид извършени от тоталитарния комунистически режим и историческите последици от тях в съвременна България.

Възстановяване на насилствено сменените имена и заличаването им в регистрите на служба ГРАО, в това число и на починалите близки и роднини.

Председател на засенанието проф. д-р Рамазан Бичер.

IV. ПАНЕЛ: : Държавна сигурност и демократичния преход в Република България-
Възродителния процес и неговото място в медиите и учебниците по история в Република
България.

VI. ПАНЕЛ: Престравители на неправителствено организации и свободна дискусия и обсъждане

Председател на заседанието доц. д-р Сакин ЙОНЕР

Турция произведе скандален филм за Възродителния процес

Един от кадрите, които най-много възмущават зрителите трейлъра на бъдещата поредица.

СНИМКА: NO COMMENT

Bg Face

12 МАРТ 2015 16:40

16 МАРТ 2015 22:30

Така е, като вместо ние да говорим за
проблема помежду си, оставяме чужда
пропаганда да ни бърка в душите, коментират
български турци

Трейлър на скандален документален филм получи редакциите на няколко български медии, включително No Comment. Според придружаващата го информация става дума за документална поредица, заснета от Осман Седен по поръчка на държавния Комитет за радио и телевизия на Турция. Под заглавието "Отново да се родиш", филмът разказва историята на никому неизвестния Юмер от Германия - роден някъде в България, преживял ужасите на т.нар. Възродителен процес и последвалата Голяма екскурзия и "преродил се" в новата родина, без да предаде род и религия.

Изселници, запознати с проекта, коментираха бъдещата поредица с възмущение. Специално за No Comment истински жертви на трагичните събития от средата на 80-те години на миналия век изразиха недоволството си от начина, по който е изопачена истината от ония години.

"Да, беше трудно, беше тъжно и страшно, но само

в трейлъра изброихме поне 70 трупа на турци и мюсюлмани, търкалящи се по улиците на някакво малко село. Видяхме поне 2 публични масови разстрела, а също и трепане на хора, все едно са мухи!

Колкото и да са ни тежки спомените от декември 1984 г. и януари 1985 г. такива ужаси не помним, това просто не се е случвало така", казва А.М., който сега живее в Измир и пожела да запазим анонимността му.

"Баща ми яде бой на 19 януари 1985 г. в Ябланово, свидетел съм на бунта в Котелските села, макар че бях малък. Имаше убити, даже едно бебе! Но тия

циркове с разстреляния на минарето имам и строените в редица мъже, косени с автомати...

Това просто не беше така! Авторът на този филм не е помирисвал ни България, ни Възродителен процес!", категоричен е И.А. от Истанбул.

"Истината е, че в България така и не наказахме виновниците за Възродителния процес!

Оставихме ги да си изживеят старините, някои от тях с почести и в лукс. Политическата класа не намери воля да затвори тази страница завинаги, но преди да я затвори - трябваше всички да я прочетем до последната буква, за да не се повтарят никога такива срамни епизоди в историята на двата народа.

**И за това вина носят всички политически партии, без изключение!
Особена вина носи ДПС,**

които би трябвало да настояват истината да се разрови до дъно. Вместо това, лидерите на движението говорят за Възродителен процес само, когато им отърва. По волята на съдбата, живеем заедно вече 700 години и ако даде Господ, ще изкараме още толкова. Но България прави грешка, като не изчисти това петно - трябваше да има отговорни, трябваше да има наказани, трябваше да има заклеямени. Сега Ердоган си прави пропаганда на гърба на жертвите от България.

С този филм ще поселят само ветрове, а какво ще жънат утре двата народа?
"Пак ли бури?"

пита 66-годишния Мюмюн от ардинско, който сега дели живота си между двете
си родини.

Според официално известните данни,

убитите по време на Възродителния процес са общо 18,

както 12 от тях са загинали по време на съпротивата срещу преименуването, а останалите 6-ма са тримата осъдени за атентата на гара Буново, двамата самовзривили се атентатори от заложническата криза във Варна и третият им съучастник, осъден по-късно на смърт.

Освен очевидните разминавания с историческите факти, запознати с бъдещия документален сериал твърдят, че

авторите пренасят акцента от смяната на имената и идентичността на хората върху нещо, което никога не е било нито цел, нито фокус на Възродителния процес - забраната или смяната на религията на българските турци.

- Сменете си имената! Приемете, че няма
религия и Аллах не съществува!
Разбрахте ли?!?!

"По онова време религията не беше добре за всички - както на нас ни пречеха да ходим на джамия, така на християните правеха проблем, когато ходеха на църква", спомня си А.М. от Измир. "Но аз поне не знам насила да са карали някой да се отрече от Аллах и ако каже "не" - да го застрелят. Не и през Възродителния процес. Имало е такива работи, особено в Родопите, и то - на няколко пъти през миналия век. Имало е, но през 1984-89 не беше това целта", добавя той.

"Така става, когато вместо сами отдавна да сме изяснили истината помежду си, да сме решили проблема и да сме забравили, оставяме чужда пропаганда да ни рови в душите", казва И.А., който работи за популярен турски ежедневник.

Междувременно,

в Парламента има внесени 3 законопроекта, които са свързани със събитията. И на трите вносител е ДПС.

Първият е за овъзмездяване на жертвите на Възродителния процес. Вторият предвижда наследниците на изселниците да могат лесно да получават българско гражданство, като докажат само, че някой от роднините им по пряка линия е роден в България. И третият проект е за изплащане на обезщетения на пострадалите от стрелбата по време на протестите срещу преименуването.

Странно защо, нито един от предложените проекти не изисква възобновяването на прословутото Дело №1, което трябваше да посочи и накаже организаторите на Възродителния процес. Или, ако не възобновяване, то стартиране наново, след като тази страница от историята ни не е нито прочетена, нито затворена?